

ТЕОРИЈА ПРАВОСЛАВНОГ КОНТИНУАЛИЗМА

Православни Континуализам? Континуално = непрекидно, стално, целовито. Можемо додати још један приближан појам овим појмовима, а то је вечнолико. Питање које следи јесте: шта би то био Православни Континуализам? То је непрестано Православно струјање кроз историју, стални и трајни Православни ток у историји, Православна Река која протиче кроз корито звано Историја. Ово теоријско заокруживање које происходи и из самог појма континуално говори о непрекидном струјању Православне духовности кроз историју и о њеном неизбрисивом трагу.

Пре свега, морамо рећи да је Православни Континуализам изнад сваког инфериоризма и супериоризма, он себе не сматра ни првим ни последњим, ни ”испред” ни ”иза” других духовних облика, већ трајним и смирено препуштеним Божјој вољи.

То смирено и тихо течење кроз историју понекад изазива не приметност, па и прикривеност. Православно континуалистичко духовно стваралаштво јесте непрестана енергија стваралаштва богонадахнутих појединаца у сваком времену, заиста некад и независно од околности. Ми ћемо се овде осврнути на драматичне периоде мање савременије историје православних народа. Истражићемо три типа Православних континуализама: Српски, Руски и Грчки Православни континуализам. Почећемо прво са Српским Православним континуализмом.

Српски Православни Континуализам у Средњем Веку. Он је мање – више очигледан, али ми ћемо означити оне главне духовно – стваралачке фигуре тог периода, духовне мудрописце првог реда и ранга, истински богонадахнуте: Свети Сава (1169 – 1236); Стефан Првовенчани (1165 – 1228); Доментијан (око 1210 – после 1264); Теодосије Хиландарац (око 1246 – око 1328); Данило Пећки (око 1270 – 1337); Данилови настављачи (14 век); Стефан Дечански (око 1276 – 1331); Душан Силни (око 1308 – 1355); Јефимија (око 1350 – после 1405); Деспот Стефан (1377 – 1427); Григорије Цамблак (око 1360 – 1419); Константин Философ (око 1380 – после 1431).

Друга периода је остала мало прикривенија, зато што се догађа у доба турског освајања Балкана, али не до краја, јер ћемо овде изложити српске духовне писце тог периода: Пахомије Логотет (XV век, Србија–1484); Димитрије Кантакузин (око 1435–крај XV века); Владислав Граматик (XV век); Константин Михаиловић (1435–око 1501); Ђурађ Црнојевић (друга половина XV века–1514); Јеромонах Макарије (XV век–1528); Божидар Вуковић (1460–1534); Теодор Љубавић (крај XV века–после 1523); Монах из Купинова (крај XV или почетак XVI века); Непознати Крушедолци (XVI веку); Поп Пеја (крај XV–прва половина XVI века); Вићенцо Вуковић (почетак XVI века–после 1575); Аникита Лав Филолог (прва половина XVI века); Дијак Симон (XVI век); Јован Светогорац (XVI/XVII век); Зограф Лонгин (1521–крај XVI века); Пајсије Грабовачки (око половине XVI века–1603); Патријарх Пајсије (1542–1647/49); Гаврило Тројичанин (почетак XVII века–после 1651); Дамаскин Хиландарац (почетак XVII века–пре 1671); Гаврило Тадић (прва половина XVII века–после 1661); Самуило Бакачић (прва половина XVII века–после 1687); Арсеније III Чарнојевић (1633–1706); Гроф Ђорђе Бранковић (1645–1711); Даскал Стефан Раваничанин (друга половина XVII века–између 1729 и 1733 године); Ћирило Хоповац (средином XVII века–после 1721. године); Атансије Даскал Србин (друга половина XVII века); Кипријан Рачанин (друга половина XVII века–почетак XVIII века); Јеротеј Рачанин

(друга половина XVII века–после 1727); Никанор Мелетијевић (1655–1739); Даскал Висарион Павловић (1670–1756); Гаврил Стефановић Венцловић (1680–1749); Симеон Кончаравић (1690–1749); Емануел Козачински (1699–1755); Павле Ненадовић Млађи (XVIII век); Дионисије Новаковић (1705–1767); Владика Василије Петровић (1709–1766); Христофор Жефаровић (1710–1753).

XVIII век српског духовног мудрописачког стваралаштва доста је познат, али ми ћемо реда ради поменути неке писце из тог периода: Захарија Стефановић Орфелин (1726 – 1785); Архимандрит Јован Рајић (1726 – 1801); Атанасије Стојковић (1773 – 1832); Алексије Везилић (1753 – 1792). XIX и XX век су нам мање – више познати, зато се нећемо задржавати на њима. Следећи православни континуализам јесте Руски Православни Континуализам.

Руски Православни Континуализам имао је помало другачији историјски ток. Монголско ропство у XIII–ом веку и каснији сукоби и ратови нису успели да помуте изворну, чисту реку Православља и православног духовног стваралаштва. Зато ћемо руско православно континуалистичко духовно стваралаштво изложити у једном низу: Иларион Кијевски (11 век); Писци Повести о Борису и Глебу (11 век); Теодосије Печерски (1030–1074); Нестор Летописац (око 1056–1114); Климент Смолјатич (поч. 12 века–после 1164); Кирил Туровски (1130–1182); Епифаније Премудри (14 век–умро око 1420); Нил Сорски (1433–1508); Јосиф Волоцки (1440–1515); Монах Филотеј (1465–1542); Сава Спиридон (друга половина 15 века–почетак 16 века); Максим Грк (1470–1556); Фјодор Иванович Карпов (?–1540); Васијан Патрикејев (крај 15 века–прва трећина 16 века); Ермолај–Еразмо (1500–средином 16-ог века); Артемије Троицки (1500–1575); Зиновије Отенски (16 век–1568); Доситеј Топорков (почетак 16-ог века); Андреј Михаилович Курбски (1528–1583); Иван Семјонович Пересретов (прва половина 16 века) Лаврентије Зизаниј (око 1570–после 1633); Петар Могила (1596–1647); Патријарх Никон (1605–1681) Симон Азарин (17 век–1665); Писац Повести о Сави Грудцину (17 век); Симеон Полоцки (1629–1680); Силвестер Медведев (1641–1691); Димитрије Ростовски (1651–1709); Стефан Јаворски (1658–1722); Теофан Прокопович (1681–1736).

XVIII век, има велики број духовних стваралаца, а ми ћемо изрећи неколико имена: Григорије Савич Сковорода (1722 – 1794); Пајсије Величковски (1722 – 1794); Тихон Задонски (1724 – 1783); Филарет Московски (1783 – 1867); Петар Чаадајев (1794 – 1856). XIX-и и XX-и век су нам мање – више познати, па се нећемо на њима задржавати.

Грчки Православни Континуализам, после великог византијског периода, пред сам његов крај означен је двојицом Светих Отаца које ћемо уврстити у овај списак. Списак ћемо продужити ка XIX–ом и XX–ом веку чисто да се не помисли да се грчко континуалистичко духовно стваралаштво прекида. У том духовном низу су: Григорије Палама (1296 – 1359); Марко Ефески (1392 – 1444); Генадаије Схоларије (1400–1473); Јеремија Други Славни (1536–1595) Мелетије Пигас (1537–1601); Мелетије Сириг (1585–1650); Митрофан Критопулос (1589–1639); Доситеј Јерусалимски (1641–1707); Илија Мињати (1669–1714); Козма Етолки (1714–1779); Макарије Коринтски (1731–1805); Никодим Агиорит (1748–1809); Нектарије Егински (1846 – 1920); Зикос Росис (19/20 век); Христос Андруцос (19/20 век); Халмакир Аливистатос (20 век); Јован Кармирис (20 век); Христо Јанарас (20 век). То и такво православно континуалистичко духовно (богословско–књижевно–филозофско) стваралаштво има једну Богом зацртану непрекидност и целовитост која се протеже кроз читаву Историју до Есхатона. Али свака од ових духовно – стваралачких личности јесте једна врста Божјег есхатолошког пресека у историји. Ови Христолики духови сведочећи Божанско тј. Богочовечанско међу људима јесу наше лично и народно приближавање Богу значајно за читав људски род.

Православни Континуализам изнад сваког самохвалисања и другоомаловажавања, пратећи Божји пут кроз историју, јављајући Божју Реч сваком ко жели да чује. Православни Континуализам задобија многоструке облике изражене у богонадахнутим и богомудрим личностима православног света. Православни Континуализам транспонује из поља историје у област Божанског и Богочовечанског читав људски род преко богомудрих и богоразумних стваралачких личности Богом датих.

У пристодушном народном говору целовито је оно што је неначето. На пример: крушка. Крушка је цела = неначета када није загрижена, исечена, ударена од пада, гњила или нападнута црвом. Значи када је сачувана. Целовитост је такође синониман појам појму: континуално. Континуално је нешто неначето, очувано. Такав је и Православни Континуализам. Духовно очуван и ненечет, иако је битисао у најтежим историјским околностима, физичког истребљивања и ниhilације.

Свакако да имамо и примера континуалстичког и у другим духовним областима православног света, али сад смо се усмерили само у једном правцу, у правцу Богомудрог мислилачког стваралаштва.

Целовито, неначето, вечнолико тј. континуалистичко је оно што је карактер Православља. Православље нити се модернизује, нити традиционализује, оно се континуализује, овековечује кроз Историју. Оно јесте са – временом, са временом и у времену, али је и превремено и надвремено, вечнолико, етернизирајуће и оно етернизира сами простор и само време на путу ка Вечности.

Нисмо се позабавили православно–континуалистичким облицима других православних народа из чистог разлога: недостатка информација. Када дођемо до корисних информација ми ћемо свакако истаћи континуалистичка стваралаштва креативних појединаца других православних народа. Баш зато што је то православно – континуални непресушни Богомдани извор.

Давор Мандић

